

Papp László

tanársegéd

Debreceni Egyetemi, Állam- és Jogtudományi Kar

A nyilvános gyakorlatbavétel mint újdonságrontó körülmény eredete a magyar szabadalmi jogban[1]

Debreceni Jogi Műhely, 2014. évi (XI. évfolyam) 3–4. szám (2014. december 30.)

I.

Az ember szellemi alkotótevékenysége, illetve ezen tevékenység produktumának a védelme évszázadok óta része társadalmi közgondolkodásunknak. Bár a szellemi alkotásokra vonatkozó normatív szabályozás döntően a 19. század eredménye, mindez nem jelenti azt, hogy a szellemi alkotások védelme ne nyúlna régebbi időkre. Az emberi elme alkotótevékenységét már a középkorban is védelmezni kívánták, igaz akkor jobbra személyre szóló egyedi privilégiumlevelek által. E privilégiumok általában kizárólagos hasznosítási jogot engedtek, olyan helyzetbe hozva a jogosultat, melynél fogva mindenki más köteles volt túrni a privilégium tárgyának jogosult általi előállítását, használatát és egyúttal köteles volt tartózkodni e jog zavarásától. Anélkül, hogy e korai privilégiumok értelmezésének tengerébe elmélyednénk, a szerző ezúttal csak utal arra, hogy itt nem pusztán elszórt kiváltság adományozásról beszélhetünk, hiszen a 15. század második felében Velencében e jelenségnek már komoly gyakorlata volt. Ezt támasztja alá az is, hogy az 1474. évi velencei dekrétum már a normativitás nyomait magán hordozva általános megállapításokat tett a kizárólagos jogok adományozását illetően.[2]

Ugyanakkor az is igaz, hogy a 15-16. században a szellemi alkotások két fő megnyilvánulási formája a szerzői művek illetve az iparjogvédelmi intézmények, még koránt sem különültek el egymástól. A szerzői és szabadalmi jog dogmatikai alapja az a kizárólagosság, amelyet az uralkodó vagy később az állam biztosít a jogosult részére, elismerve a szellemi alkotó tevékenységet. E közös jellemző az, ami miatt azt tapasztaljuk, hogy a szerzői és szabadalmi szabályozás a középkor folyamán azonos gyökerekből táplálkozott, s lényegében jogi jellegüket illetően ma is rokon oltalmi rendszernek tekinthetőek.

Bár a 17. századtól kezdve több országgal is találkozunk, amelyek szabályozták a kizárólagos jogok adományozását találmányok esetére, a szellemi alkotások megítélésében robbanásszerű változást a tulajdonjog újszerű értelmezése hozott. Bár e változás tette lehetővé a szellemi alkotások normatív oltalmát, azonban annak horderejét történelmi perspektívából kell szemlélnünk. Jakab Éva 2012-ben megjelent *Szerzők, Kiadók, Kalózkodók* című könyvében e változás mögött meghúzódó jogfilozófiai áramlatok és dogmatikai kérdések kálváriáját ismerteti az angol, német, illetve francia jogi gondolkodásban a középkortól egészen a 19. század végéig bezárólag. Az említett mű évszázadokon átívelve mutatja be azt a folyamatot, melyben megfigyelhető az egyedi privilégiumoktól a tulajdonjog abszolút szerkezetéhez hasonló oltalmi rendszer kialakítása. E folyamatban a szabadalmi oltalom a 19. században már olyan kizárólagos oltalmat jelent, amely alanyi jogon illeti meg a feltalálót, azonban a szerzői jogi védelemtől eltérően szigorú feltételek fennállta esetén.

E tanulmány továbbiakban e feltételek közül az újdonság kérdésével, pontosabban negatív oldalról megközelítve az újdonságrontó körülményekkel kíván foglalkozni. A szakirodalomban ezen újdonságrontó körülmények anterioritásként jelentkeznek, melyek fent nem állta tehát a szabadalmazhatóság egyik előfeltétele.

II.

A modern szabadalmi rendszerekben a szabadalmazhatóság egyik anyagi előfeltétele az újdonság. A feltaláló ugyanis csak olyan műszaki megoldásra igényelhetett oltalmat, amely a társadalom ismereteit gazdagították, azaz csak olyan találmány részesülhetett oltalomban amely hozzájárult a technikai fejlődés előmozdításához. Az újdonság kérdése a kezdetektől fogva a szabadalmi gondolkodás középpontjában állt, így e feltétel már jóval a 19. század előtt is ismeretes volt. Az 1474-ből származó velencei dekrétum is az új és leleményes találmányok számára biztosított oltalmat,[3] s a 15-16. századi francia és angol privilégiumok is foglalkoztak e feltétellel. Azonban az újdonság fogalmának korai megnyilvánulása tartalmilag aligha azonosítható a modern szabadalmi rendszerekkel, hiszen a mai értelemben vett ún. abszolút újdonság elve a 19. századi jogalkotás eredménye. Az abszolút újdonság világméretű újdonságot jelent, azaz ha a találmányt bárhol, bármikor oltalmazták, akkor azt újnak tekinteni nem lehet. Mivel az újdonságot egyértelműen definiálni nem lehetett, ezért a szabadalmi törvények negatív oldalról, az újdonságrontó körülmények szemszögéből közelítették meg a kérdést. Kezdetben nem volt egyértelmű, hogy az újdonságrontó körülmények bírói mérlegelés tárgyát képezhetik-e. Az 1844. évi francia szabadalmi törvény nem tekintette újnak a bejelentés tárgyát, ha az a bejelentést megelőzően Franciaországban vagy külföldön a „*kivitelezéshez elégséges nyilvánosságban részesült.*”[4] Mindez nyilvánvalóan az anterioritás – s így a nyilvános gyakorlatbavétel – megtörténtét bírói mérlegelés tárgyává tette. A szabályozási koncepció másik végletét az 1815. évi porosz szabadalmi rendelet képezte, amely taxatív felsorolással mindenfajta mérlegelést kizárt.[5] Önmagában egyik megoldás sem volt képes a technika dinamikus fejlődéséből adódó kihívásoknak megfelelni, így az elképzelések ideális kombinációja az 1877. évi német szabadalmi törvényben öltött testet. A német megoldás az anterioritásokat taxatív felsorolta, azonban azok tartalma a bírói gyakorlat által módosítható volt.[6] Az 1877. évi német szabadalmi törvény jelentős hatást gyakorolt Európa államaira, így többek között Ausztriára és Magyarországra is.[7] Az újdonságrontó körülmények ilyen jellegű szabályozásából eljárásban két megállapítás vonható le. *Egyrészt* csak azt lehetett figyelembe venni újdonságrontó körülményként melyet a törvény kifejezetten felhívott.[8] *Másrészt* az egyes anterioritások tartalma dinamikus volt, azaz a technikai fejlődéssel lépést tudott tartani. Hazánkban az 1895:37. tc. 3. §-a szabályozta az újdonságrontás eseteit.[9] Már az idézett törvényhely első olvasásakor is nyilvánvaló a német adaptáció, továbbá az, hogy az újdonságrontó körülmények egy egységes zárt logikai rendet képeztek. A nyilvános gyakorlatbavételről a 3. § 2. pontja rendelkezett, amely szerint „*nem tekinthető újnak a találmány, ha a bejelentés idejében nyilvános gyakorlatbavétel vagy kiállítás útján annyira ismeretessé vált, hogy szakértők általi használhatása lehetségessé vált.*” Az idézett szakasz valódi tartalmának a feltárása érdekében három kérdést kell közelebről megvizsgálni. *Mikor kellett fennállnia az anterioritásnak? Kit kellett szakértő alatt érteni? Milyen tartalommal bírt a nyilvános gyakorlatba vétel?*

III.

Ami az első kérdést illeti, a 3. § egész rendszeréből következik, hogy az újdonságrontó körülményeket az elsőbbség időpontjában kellett figyelembe venni. Ezen elsőbbségi időpont a magyar szabályozás szerint a bejelentés napja volt, azaz az a nap, amikor a Szabadalmi Bíróságnál az oltalom iránti kérelmet iktatták.[10] Ebből adódóan a bejelentés napja éles cezúrát vont a 3. § rendszerében, hiszen ezen időpont utáni újdonságrontó körülmények nem voltak felhívhatóak. Kivételesen előfordult, hogy az anterioritások megítélésének végső időpontja nem a bejelentés ideje, hanem korábbi időpont volt. Ez állt elő az ún. uniós elsőbbség esetén, amely a Párizsi Uniós Egyezmény (a továbbiakban PUE)[11] 4. cikke értelmében megengedte, hogy egy részes államban történő bejelentést egy másik részes államban történő újabb bejelentés esetén figyelembe vehessenek. A viszonyosság elve mentén

kimunkált szabály értelmében az eredeti, más részes államban tett bejelentést kellett az újdonságrontás időbeli megítélésénél figyelembe venni. A bejelentéshez fűződő újdonságvizsgálat szabadalmi rendszerünk olyan alapkövét jelentette, amely végig változatlan maradt, s e tekintetben a szabadalmi törvénytervezetek sem hoztak változást.

Áttérve a második kérdésre megállapítható, hogy a szakértői közrehatás a nyilvános gyakorlatbavételt egy minőségi jellemzővel ruházta fel. A nyilvános gyakorlatbavételnek ugyanis olyan kimerítőnek kellett lennie, hogy annak eredményeként egy *szakértő általi használhatóság lehetségessé vált*. Ezzel a fordulattal a törvény egy szigorú álláspontra helyezkedett, hiszen nem kívánta meg a találmány lényegét érintő összes információ átadását, azaz a gyakorlatbavételtől nem kívánta meg, hogy az olyan legyen, amelyből mindenki számára nyilvánvalóvá vált a találmány lényege és működése. Ettől jóval kevesebb is újdonságrontást idézhetett elő, hiszen a szakértő szaktudásához olyan információk is hozzátartoztak, melyekkel egy laikus ember nem rendelkezett. Így ha a gyakorlatbavételből olyan információk nem következtek, amelyek a szakértői tudás részét képezték, akkor az még nem jelentette azt, hogy az anterioritás nem valósult meg. Mindezekből adódóan két újabb kérdés bontakozik ki előttünk. *Egyrészt mit kell szakértői szaktudás alatt érteni, másrészt mire kell irányulnia a szakértői tevékenységnek?*

A szakértő kifejezés szabadalmi törvényünkben több helyen is előfordult. A 32. §[12] szerinti szakértő a találmány tárgyát minden kiegészítés nélkül előállíthatja[13], vagyis érti és kétség esetén ki is tudja egészíteni a leírást. Ezzel szemben a 35. § 1. pontja[14] és a 21. § 1. pontja[15] szerinti szakértőtől a 3. §-ra történő utalással azt várta el a jogalkotó, hogy a találmány tárgyát használni tudja. Ebből adódóan első szabadalmi törvényünk a lehető legtágabb szakértőt vett alapul, melynél fogva az ítélezési gyakorlat feladata volt a szakértői tudás tartalommal való kitöltése. A 3. § egész rendszerében a bíróság azt várta el a szakértőtől, hogy az anterioritás következtében a találmány lényegét ismerje meg.[16] Szintén az ítélezési gyakorlatunk eredménye, hogy a bíróság a találmány lényegét műszaki feladat megvalósítására alkalmas megoldásként definiálta, melynél fogva a szakértőnek ismernie kellett a műszaki feladatot, magát az elgondolást és a műszaki hatást is.[17] Ugyanakkor a találmányt nem lehetett a műszaki feladat megvalósításával azonosítani, hiszen annak a szabadalmazhatóság többi kellékével is rendelkeznie kellett.[18] Mindezekből adódóan a szakértő tudásának a műszaki hatáson túl egyéb ismeretanyagra is ki kellett terjednie. Mindezzel egy magasan kvalifikált és az adott szakterület kimagasló tudásával bíró szakértőhöz juthatnánk el, amely tudás magas foka az anterioritás alkalmazását szűkítette volna. Ennek elkerülése végett a bíróság a szakértői ismeretek bázisaként magát az anterioritást jelölte meg, azaz az újdonságrontás beálltához szükséges ismereteknek magából a közzétett nyomtatványból vagy jelen esetben a nyilvános gyakorlatbavételből kellett származnia. Azonban látni kell, hogy gyakorlatbavétel tényéből nem származhatott minden információ, hiszen akkor nem szakértőről, hanem egy laikus, a szakmához nem értő személyről beszélhetnénk. Így az anterioritás megállapításánál az ismeretanyag egy minimális részét adottnak vette a bíróság, mely minimális ismeret különböztette meg az átlagembert a 3. § szakértőjétől. Ebből adódóan a 3. § szakértője nem lehetett azonos a bírói tanácsban ülő műszaki szakértői tagokkal, hiszen olyan magas kvalifikációt a törvény nem várt el. Törvényünk megelégedett a 3. § kapcsán olyan mérvű ismeretek meglétével, amely az átlagembert megkülönböztette az adott szakma szakemberétől, azaz a szakértői tudás valójában a szakmabeli szakértői tudással, vagyis a szakmában jártas átlagos szakember tudásával volt egyenértékű.

Ítélezési gyakorlatunk ezen eredménye jelent meg az 1969:II. törvény 2. §-ban a „*szakember*” kitételrel, továbbá hatályos szabadalmi törvényünk 4. §-ában található „*szakember számára nem nyilvánvaló*” fordulattal.

A szakértővel összefüggésben felmerült másik kérdés a szakértői tevékenység irányára vonatkozott. Első szabadalmi törvényünk a „*szakértő általi használhatást*” várta el. E meglehetősen furcsa fordulatot a szakértői tudásnál tett megállapításokkal lehet csak értelmezni. A szakértői tudásnak ugyanis a műszaki hatáson túl az ipari értékesíthetőségre is ki kellett terjednie, melyből adódóan az említett törvényi fordulat iparszerű használatot jelentett. Szabadalmi törvényünk 8. §-a értelmében az iparszerű használat magában foglalta az előállítást is. A bíróság tehát a törvényhely nyelvtani értelmezésétől eltérően többet várt el a szakértőtől, azonban a szakértői tudás átlagos szakember tudásává mérséklésével mindezt enyhíteni tudta.[19]

A szakértői tudás minőségi értelmezése mellett tehát a szakértői tevékenységet is értékelte a jogalkotó. Mindez abból a szempontból érdekes, hogy a gyakorlatban a szakértői tudás és az anterioritás folytán megismert információk együttesen elegendőnek bizonyultak az újdonságrontás megállapításához, és nem kellett bizonyítani, hogy a szakértő ténylegesen elő tudja-e állítani az adott találmányt. Ebből adódóan e második elem valójában mellékesnek mondható. Bár az 1969:II. törvény 2. §-a is a „*szakember megvalósította*” fordulatot használta, azonban hatályos szabadalmi törvényünk felismerve ennek szükségtelen voltát ezt a kitélt elhagyta, és „*a szakember számára nem nyilvánvaló*” fordulattal egyértelműen a szakmabeli szakértő tudására helyezte a hangsúlyt.

IV.

A szakértői tudás ismertetése után a harmadik kérdésére, azaz a nyilvános gyakorlatbavétel tartalmára kell kitérni. Első szabadalmi törvényünk 3. §-ának 2. pontja nyelvtani értelmezésben különösebb nehézséget nem okoz, azonban az iparjogvédelem nyelvére nehezen fordítható le. Az említett törvényhely ugyanazt akarta kifejezni, mint a német szabadalmi törvény 2. §-ában meghatározott „*offenkundige Benützung*” kitétel.[20] A német szakirodalom is többfajta értelmezést[21] tulajdonított e fogalomnak, melyek közül Kohler interpretációja volt a leginkább elfogadott. Álláspontja szerint a gyakorlatbavételt a lehető legtágabban kellett értelmezni úgy, hogy az a találmány kivitelét jelentette a találmány céljának elérése végett.[22] E meghatározás állt a leginkább közelebb a miniszteri indokoláshoz és a bírói gyakorlathoz is. Ugyanis ha a feltaláló a találmányát titokban tartotta, az a szabadalmazhatóságot nem érintette. Ha azonban a találmány tárgyát elkezdte használni, készíteni, akkor az már gyakorlatbavételnek minősült, mely önmagában még szintén nem újdonságrontó.

Véleményem szerint ez volt a legkritikusabb eleme a 3. § 2. pontjának, hiszen lehetővé tett egy olyan élethelyzetet, amikor a találmány már kész volt, és a feltaláló elkezdte használni, előállítani – vagyis gyakorlatba venni – anélkül, hogy mindez a szabadalmazhatóságot érintette volna. Nyilvánvalóan egy ilyen helyzet nem szolgálta sem a társadalom sem pedig az iparfejlesztés érdekeit sem. Ezért a bírói gyakorlat a gyakorlatbavételt a kohleri értelmezésnél is szigorúbban vette, hiszen nem volt szükség a 8. § szerinti iparszerű használatra, mert a 3. § 2. pontja kizárólag a találmány kivitelezésére utal. Ebből adódóan a gyakorlatbavétel szempontjából lényegtelen, hogy a találmányt miért készítették, vagy, hogy egyáltalán használták-e.[23]

Érdekes azonban, hogy a kezdeti ítélkezési gyakorlat a megrendelés nélküli és csekély számú előállításnak[24] anterioritást nem tulajdonított. Nem egyértelmű azonban, hogy ezen esetekben a bíróság az anterioritás hiányát a gyakorlatbavétel hiánya vagy a gyakorlatbavétel nyilvánosságának a hiánya miatt állapította meg. Hoff György ennek a jelenségnek azt az értelmezést tulajdonította, hogy angol minta alapján a bíróság csak az üzleti tevékenység módjára eszközölt gyakorlatbavételt kívánta anterioritásként kezelni.[25] Ez azonban csak akkor és csak annyiban állhatja meg a helyét, amennyiben a bíróság első két évtizedes gyakorlatát vesszük alapul. A húszas évek második felétől ugyanis az ilyen típusú határozatok

eltűnnek, és helyükbe a rendkívül szigorú, akár egyetlen előállítást is gyakorlatbavételnek tekintő –fentebb említett – értelmezés került. Ennek nyilvánvaló oka az lehetett, hogy a 3. § 1. pontjához hasonlóan, a gyakorlatbavételt a bíróság szigorúan és ténykérdésként kezelte, *ugyanakkor az újdonságrontás szempontjából a gyakorlatbavétel nyilvános jellegére helyeződött a hangsúly.*

A gyakorlatbavétel nyilvánossá vált, ha az a feltalálón kívül más személyek előtt történt. Irreleváns volt, hogy mindez sok vagy kevés ember előtt történt. E szigorú értelmezés alól két kivétel állapítható meg a bírói gyakorlat alapján. *Egyrészt* a kísérlet céljából való elkészítés és termékkipróbálás nem minősült nyilvános gyakorlatbavételnek.[26] Ugyanezen megítélés alá estek az első minták is, melyek elkészítése, bemutatása a találmány előnyét és használhatóságát illusztrálta. *Másrészt* a gyakorlatbavétel nem minősült nyilvánosnak, ha az titoktartásra kötelezett személyek előtt történt. E két kivétel esetén tehát a gyakorlatbavétel megvalósult, de a nyilvánosságot a bíróság nem állapította meg. Az újdonságrontó nyomtatványokkal ellentétben a 3. § 2. pontja esetén vizsgálható volt a feltalálói közrehatás a gyakorlatbavétel nyilvános jellegének a megítélésekor. A bírói gyakorlat értelmében ugyanis ha a gyakorlatbavétel kifejezetten titoktartásra kötelezett személyek előtt történt, akkor azt nem lehetett nyilvánosnak tekinteni. A joggyakorlat alapján azonban a „*titoktartásra kötelezett személy*” a hétköznapi értelemről jóval tágabb értelmezést nyert. Általában nem minősült nyilvános gyakorlatbavételnek a találmány zárt ipari üzemben történő használata, mert a munkások és az üzem érdekeltségébe tartozók külön megállapodás nélkül is titoktartásra kötelezettek.[27] A bírói értelmezés szerint tehát önmagában az a tény, hogy valamely gyárban a munkások nem voltak titoktartásra kötelezve, nem jelenti automatikusan azt, hogy a gyakorlatbavétel nyilvános lenne. Hoff György ezt az elvet kívánta kiterjeszteni arra az esetre is, amikor a „vállalat kötelékébe nem tartozó, meghívott személyek” is megtekinthették a találmányt.[28] Érvelése szerint ugyanis ezen személyektől szintén külön kikötés nélkül elvárható, hogy a bemutatott titkot megőrizzék. E kiterjesztő értelmezés azonban nehezen illeszkedik a 3. § rendszerébe. Akár a törvényhelyhez fűzött miniszteri indokolásból akár a 3. §-ra alapított határozatokból indulunk nyilvánvaló, hogy a jogalkotót és a jogalkalmazót az a következetes logika vezérelte, mely szerint nyilvánosság alatt a bárki számára történő hozzáférhetőség lehetőségét kell érteni.[29]

E két kivételt leszámítva a tárgyalt korszak második harmadára minden olyan gyakorlatbavétel, mely harmadik személy előtt történt, nyilvánosnak minősült.

A nyilvánosság értelmezésénél ebben az esetben is abszolút újdonság elvét kell figyelembe venni, vagyis a világ bármely részén történő nyilvános gyakorlatbavétel újdonságrontó lehet. Bár Magyarország a 3. § 2. pontjának szövegezésekor a német mintát vette alapul, az abszolút újdonság elvének maradéktalan tiszteletben tartásával elismerte a külföldi nyilvános gyakorlatbavétel újdonságrontó hatását is, amellyel a német elvárásoktól is szigorúbb kritériumok elé állították e bejelentőt.[30] A 3. § rendszerének talán ez volt a leghevesebben támadott része. Maga az indokolás is következetlen akkor, amikor a külföldi nyilvános gyakorlatbavétel újdonságrontó hatását próbálja indokolni. Az eredeti szövegezés szerint az említett eset azért újdonságrontó, mert „*hazánkban egyes iparág, mint pl. a textilipar, nemigen fejlődött és a törvényes kellék hiányának a belföldi gyakorlatra való megszorítása esetében egyes furfangos iparosok az összes külföldi találmányokra ezen címen az iparfejlesztésnek nagy kárára maguknak egyedárúsági jogokat biztosíthatnának.*”[31] Ha ugyanis egy iparágra vonatkozóan születik egy találmány, mely az érintett iparág fejlődését szolgálja, és hazánkban ez nem ismertes, akkor annak bevezetése a magyar ipar számára is hasznos lehet. Téves volt tehát az indokolás azon feltételezése, hogy az ilyen eset kárára van a hazai iparnak. A hazai iparág ezzel nyerhet, ellenben a hazai piaci szereplők nem. Tisztán közgazdasági szempontból megközelítve a kérdést irreleváns, hogy az iparra fejlesztően ható találmány jogosultja magyar vagy külföldi. Ebből adódóan az indokolás azon okfejtése, hogy

a magyar szereplők „ellesik” a külföldi találmányokat és azokat itthon szabadalmaztatják, szintén nem hathat károsan a gazdaságra, ellenben a szabadalmi jog rendszerével már nem egyeztethetők össze. Vagyis akkor, amikor a tudományos közvélemény támadta a külföldi nyilvános gyakorlatbavétel újdonságrontó hatását, akkor valójában a magyar feltalálókknak – a hazai gazdaság elmaradottságából adódó – „versenyhátrányát” próbálta enyhíteni.[32] Véleményem szerint mind az indokolás, mind pedig a korabeli szakirodalom gazdaságpolitikai oldalról közelítette meg a kérdést figyelmen kívül hagyva azt a tényt, hogy a problémát a 3. § rendszerében kell elhelyezni. Vagyis az az okfejtés, hogy ha valaki elutazott pl. Dél-Amerikába, és ott megismert egy új gyártási módot, akkor az ő erőfeszítése a 3. § 2. pontjának rendelkezése miatt nem volt jutalmazható, és ez a magyar gazdaságra hátrányosan hatott, nem helyénvaló. Nem helyénvaló márcsak azért sem, mert ebben az esetben egy tisztán dogmatikai kérdésről van szó. Valahányszor az újdonságrontó körülményeket kell vizsgálni, abból az alapfeltevésből kell kiindulnunk, hogy az újdonság abszolút újdonságot jelent. Ez egy olyan megcáfolhatatlan megállapítás, mely az egész szabadalmi rendszerünk alapját képezte, mely alól, ha kivételt engednénk, akkor az a 3. § rendszerét veszélyeztetné, s egyszersmind bizonytalanná tenné a jogalkalmazást. Ebből adódóan a kérdés nem az, hogy a külföldi nyilvános gyakorlatbavétel újdonságrontó hatását nem kellett vagy el kellett ismerni. A probléma valójában arra irányult, hogy a találmányi szintet el nem érő tevékenység[33] – ha az ipar számára hasznos – részesülhet-e állami oltalomban? Nyilvánvalóan részesülhet, sőt részesülnie is kellett, de az az oltalom, a kifejtett újdonságrontó hatás miatt lehetett szabadalmi oltalom. Így akármennyire is helyeselhető a hazai írók azon törekvése, hogy a nemzeti ipar fejlesztése miatt a magyar szabadalmi törvény se vegye figyelembe a külföldi gyakorlatbavételt, a szabadalmi jog rendszerével nem volt összeegyeztethető. Sőt a kifejtettek értelmében e kérdés nem is a szabadalmi jog körébe, hanem az iparjogvédelem egyéb intézményeire tartozott.

V.

Mindezekből megállapítható, hogy a két világháború közötti ítélkezési gyakorlat gyakorlatbavétel alatt a találmány bármely módon való kivitelezését értette, melyhez akkor párosult újdonságrontó hatás, ha mindaz nyilvánosan történt. A hazai jogfejlődés előrehaladott voltát igazolja, hogy a szabályozási mintául szolgáló korabeli német-osztrák törvényektől eltérően, a magyar szabadalmi jog a külföldi nyilvános gyakorlatbavételnek is újdonságrontó hatást tulajdonított, kifejezésre juttatva ezzel az abszolút újdonság elvét.

A 3. § 2. pontjának értelmezésénél azonban nem hagyható figyelmen kívül, hogy azt a 3. § egészével összefüggésben kell értelmezni. Mindezekon túl a gyakorlati élet még egy sajátosságot tartalmazott. A szabadalmi törvényünk által bevezetett felszólalási rendszer ugyanis az érdekelt felekre, azaz a piaci szereplőkre bízta az újdonságrontó körülmények felhívását. Mindez azt jelentette, hogy ha a piaci szereplőnek érdekében állt, akkor mindent megtett a felszólalás sikeressége érdekében. Ebből adódóan szinte egyetlen egy olyan eset sem ismert, amikor a felszólaló egy anterioritás felhívásával megelégedett volna, azaz általában minden újdonságrontó körülményt megpróbáltak felhívni. A felszólaló szempontjából ugyanis lényegtelen volt, hogy gyakorlatbavétel vagy közzétett nyomtatvány útján vált a találmány ismeretessé. A felszólaló érdeke csak arra korlátozódott, hogy a valamilyen módon közzétett, vagy a nyilvánosság számára hozzáférhetővé vált találmány szabadalmazását megakadályozza. Ebből adódóan a perbeli valóság eltért a 3. § zárt rendszerétől, amely az anterioritások taxatív felsorolására törekedett. A két világháború közötti időszakra nyilvánvalóvá vált, hogy a felszólaló szempontjából irreleváns, hogy a 3. § mely pontjára hivatkozik, hiszen számára csak az volt fontos, hogy valamilyen alapon igazolja a találmány lényegét érintő információk nyilvánosságra kerülését. Ebből adódóan több olyan esettel találkozunk, ahol a felszólaló a találmány működésére vonatkozó adatok

nyilvánosságra hozatalára hivatkozott, figyelmen kívül hagyva azt, hogy az pontosan mi által is valósult meg. Ezt azonban a bíróság a tárgyalat korszakban még nem vehette figyelembe, hiszen a 3. § taxatív volta miatt kötve volt az anterioritás egyes eseteihez. Ebből adódóan bíróság elutasította az arra alapított felszólalást, amely szerint a „*bejelentő az ő korábbi közléseiből vette a találmányt, mert a „szóbeli közlés” az 5. § (2) bekezdésének taxatív felsorolásából hiányzik.*[34]” Mindez azonban előrevetíti azt az igényt, ami az anterioritások kapcsán megfigyelhető. Nevezetesen azt, hogy *nem az újdonságrontás eseteinek deffinálására helyeződik a hangsúly, hanem az újdonságrontás hatására, azaz a nyilvánosság számára való hozzáférhetőségben.*

E jelenség és felfogás a két világháború közötti perekben kézzelfogható, azonban jogi relevanciával még nem bírt. Ugyanis a Szabadalmi Bíróság többször kiemelte, hogy az újdonságrontás esetén kötve volt a 3. § taxatív felsorolásához. Ebből adódóan hiába jelentkezett az igény arra, hogy minden olyan módozat, mely a találmány lényegének nyilvánosságra hozatalát eredményezte újdonságrontással bírjon, az a jogszabály szerkesztésénél és a 3. § német adaptációjánál fogva kivitelezhetetlennek bizonyult.

Álláspontom szerint a tárgyalat kérdéskörben az ítélezési gyakorlat legfőbb érdeme tehát az, hogy *kimunkálta azt a dogmatikai felfogást, melyben nem az egyes anterioritások meghatározására, hanem azok tényleges hatására helyeződik a hangsúly. Ebben a megközelítésben tehát lényegtelen hogy milyen módon vált a társadalom számára hozzáférhetővé a találmány lényege, hiszen annak puszta megtörténte önmagában újdonságrontással bírt.*

E gondolat, még ha nem is teljesen absztrakt módon, de kifejeződésre jutott az 1969:II. törvény 2. §-ában is, amely szerint „*Új a megoldás, ha nem jutott olyan mértékben nyilvánosságra, hogy azt szakember megvalósíthatta.*” A törvényhez fűzött végrehajtási rendelet még kapaszkodott az anterioritások kiviteli alakjaihoz, de szövegezésénél fogva már egyértelmű elmozdulást jelentett az első szabadalmi törvény koncepciójához képest.[35]

Az anterioritások kapcsán az említett tendencia nemcsak hazánkra, hanem valamennyi európai államra jellemző volt. A második világháború utáni nemzetállami jogalkotások sorra kifejeződésre juttatták ezt az igényt, amely a szabályozási mintául szolgáló német jogalkotásban is megjelent. A második világháború után az NSZK területén 1949-ben szerveződött újjá a Deutsch Patentamt, amely az 1936. évi szabadalmi törvényt alkalmazta.[36] Az említett törvény 1981-ig összesen öt módosításon ment keresztül, melyek közül a témát érintően az 1968. évi módosítás volt a legjelentősebb. Ez ugyanis szakított az anterioritások korábbi taxatív felsorolásával, és teljesen új szövegkörnyezetbe helyezte el a szabadalmazhatóságot. Az új követelményrendszer központjában az újdonság-feltalálói tevékenység-technika állásához tartozás trichotómia állt.[37] Hasonló folyamat figyelhető meg az angol és francia jogalkotásban is.[38]

Mindezekből adódóan az 1960-as évek fordulópontként értékelhetők az anterioritások és ezen belül a gyakorlatbavétel szövegezését illetően. Ugyanis ekkortól kezdve a 19. századból örökölt taxáció, amelyet a bírói gyakorlatnak kellett tartalommal feltöltenie megszűnt, és helyébe az egyes anterioritásként értékelhető magatartások hatása került. Ez a jelenség hamar a nemzetközi integrációban is érzékeltette hatását.[39]

A Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights (a továbbiakban TRIPS Egyezmény) szabadalmakra vonatkozó 27. cikke az anterioritások kifejezett felsorolása nélkül a szabadalmazhatóság egyik feltételeként általában az újdonságot jelölte meg. Hasonlóképpen az 1973-ban létrejött Európai Szabadalmi Egyezmény (a továbbiakban ESZE) 54. cikkének (2) bekezdése az újdonságrontást „*a használat vagy bármely más módon a nyilvánosság számára hozzáférhetővé vált*” fordulattal jellemzi. Az ESZE említett rendelkezése a nyilvános gyakorlatba vétel kapcsán kettős jelentőséggel bírt. *Egyrészt* okafogyottá vált az a jogelméleti vita, amely a két világháború között a külföldi gyakorlatbavétel újdonságrontó hatása körül

kibontakozott, hiszen a második világháborút követően egyértelmű, hogy nemcsak a belföldi gyakorlatbavétel lehet újdonságrontó. *Másrészt* a fentebb említett tartalmi értelmezés is elveszítette jelentőségét, hiszen a „bármely más módon” fordulat egyértelművé tette, hogy nem az anterioritás egyes tényleges megnyilvánulási formájára, hanem annak hatására, azaz a nyilvánosságra hozatalra helyeződik a hangsúly. Ebben az összefüggésben tehát a gyakorlatbavétel, vagy az ESZE által alkalmazott „használat” kifejezés csak egy, de nem kizárólagos módja az újdonságrontás beálltának.

E szemléletbeli változás a harmadik magyar szabadalmi törvényben, az 1995:XXXIII. törvényben is kifejeződésre jutott azáltal, hogy a törvény nem tekinti újnak a találmányt ha „szóbeli ismertetés, gyakorlatbavétel útján vagy bármilyen más módon bárki számára hozzáférhetővé vált.”[40]

VI.

Összességében megállapítható, hogy a magyar szabadalmi jog fejlődésében az első szabadalmi törvény hatályban léte alatt az anterioritások taxációja miatt a nyilvános gyakorlatbavétel tartalma különös jelentőséggel bírt. A második világháborúig terjedő jogalkotás és jogalkalmazási gyakorlat eredményei azonban előremutatóak voltak. *Egyrészt* hazánk az abszolút újdonság maradéktalan érvényesülése miatt a külföldi nyilvános gyakorlatbavételt is anterioritásként értékelte, *másrészt* jelentkezett az anterioritások taxációjától való elszakadás, melynek folytán nem a nyilvános gyakorlatbavétel fogalmi tartalmára, hanem annak hatására helyeződött a hangsúly. Ez utóbbi eredményeként a második világháborút követő nemzetállami jogalkotásokban és a nemzetközi integrációban is megvalósult a 19. századra jellemző kimerítő felsorolástól való elfordulás. Mindennek következtében az 1960-1970-es évektől nem az anterioritások egyes eseteire, hanem azok hatására, azaz a nyilvánosságra kerülésre helyeződött hangsúly, amely értelmezésben a nyilvános gyakorlatbavétel csak egy, és csak példálózó anterioritásként értelmezhető.

The Origins of Publicly Used in the Hungarian Patent Law – Summary

It was obvious at the creation of the 37th Act of 1895 on the patent rights of inventions, that the protection of patents is a subjective right based on objective conditions, and in connection to this, the discretionality of both the monarch and any other state organizations. For the purposes of this act, the requirements of patentability were: novelty; invention; susceptible of industrial application. Some of these criteria the article is presented the novelty, especially the case of publicly used. Under the first patent act, any new invention capable of being used industrially can be patented, except medicines, food for men and animals, and chemical products, and if the Government opposes, warlike inventions. An invention was new, if it had not been published in print anywhere, or publicly worked, or patented by others in the realm. As a result the study is presented the evolution of „publicly used” from the first patent act by the end of the second world war.

[1] „A kutatás a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú *Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program* című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.”

[2] Ebből adódóan a legtöbb szerző egyetért abban, hogy e dekrétum tekinthető a modern szabadalmi jog alapjának. vö.: Dienner, John A.: Patents and Nationalism - A Patent Lawyer Looks at the Problem of European Recovery, (*Journal of the Patent Office Society*, Vol. 32, Issue 8 August 1950, 622.); Prager, Frank D.: Historic Background and Foundation of

American Patent Law, (*American Journal of Legal History*, Vol. 5, Issue 4 October 1961, 309.); Sherkow, Jacob S.: Negating Invention, (*Brigham Young University Law Review*, Vol. 2011, Issue 4 2011, 1096.); Walterscheid, Edward: Early Evolution of the United States Patent Law: Antecedents (Part 1), (*Journal of the Patent and Trademark Office Society*, Vol. 76, Issue 9 September 1994, 708.)

[3] Mandich, Giulio: Venetian Patents (1450-1550) (*Journal of the Patent Office Society*, Vol. 30, Issue 3 March 1948, 177.)

[4] Philippson, F. C.: *Die Reform der Patent-Gesetzgebung, bearbeitet im Auftrage des Handels- und Gewerbe- Vereins für Rheinland und Westphalen*, (Düsseldorf, 1860., 38.); Singer, Berthold: *Patent and trade mark laws of the world*, (Chicago, 1911, 150.)

[5] Kleinschrod, Carl Theodor von: *Die Internationale Patentgesetzgebung nach ihren Prinzipien, nebst Vorschlägen für ein künftiges gemeines deutsches Patentrecht*, (F. Enke, München, 1855, 167-168.)

[6] Klosterman, Rudolf: *Das Patentgesetz für das deutsche Reich vom 25. Mai 1877*, (Verlag von Franz Vahlen, Berlin 1877, 123-124.)

[7] Az 1877. évi, majd az azt módosító 1891. évi német szabályozás logikája figyelhető meg az 1880. évi török, 1885. évi norvég, 1894. évi dán, 1895. évi magyar, 1897. évi osztrák, 1898. évi finn, 1919. évi csehszlovák és lengyel szabadalmi törvényben.

[8] Magyar Nemzeti Levéltár (továbbiakban MNL) Polgári kori kormányhatósági levéltárak K szekció – továbbiakban K - Iparügyi minisztériumi levéltár – továbbiakban 603 577. cs. G. 6353/1929.

[9] 1895:37. tc. 3. §-a értelmében „Nem tekintendő ujnak a találmány, ha az bejelentése idejében:

1. közzétett nyomtatványok vagy egyéb sokszorosítások útján már annyira ismeretessé vált, hogy szakértők által használható volt;

2. nyilvános gyakorlatba-vétel vagy kiállítás útján oly ismeretessé vált, hogy a szakértők által használhatósága lehetségessé vált;

3. már szabadalom tárgyát képezte.

A találmány közzététele vagy gyakorlatbavétel dacára ujnak tekintendő, ha utolsó gyakorlatba-vétele vagy közzététele óta a találmány bejelentéséig 100 év már eltelt.”

[10] A bejelentés napjához szabadalmi rendszerünk két fontos joghatást fűzött. Egyrészt irányadó volt az anterioritások megítélésénél, másrészt a feltalálót ezen időponttól fogva illette meg az ideiglenes oltalom. Ebből adódóan az igényelhetett a találmányra oltalmat, aki azt elsőként bejelentette. Ez az ún. „first to file” rendszer, mellyel szemben az angolszász jogterületeken a „first to invent” elv érvényesült.

[11] Az Egyezményről lásd bővebben: Bravo, Gustavo: From the Paris Convention to TRIPS: A Brief History, (*Journal of Contemporary Legal Issues*, Vol. 12, Issue 1 2001, 445-449.); Ian Muir-Matthias Brandi Dohrn-Stephan Gruber: *European Patent Law*, Oxford University Press, Oxford 2002, 1.; Moy, Karl: The History of the Patent Harmonization Treaty: Economic Self-Interest as an Influence, (*John Marshall Law Review*, Vol. 26, Issue 3 Spring 1993, 478-489.); Tattay Levente: *A szellemi alkotások joga*, (Szent István Társulat, Budapest, 2003, 66-71.); Schuyler, E. William: Paris Convention for the Protection of Industrial Property – A View of the Proposed Revisions, (*North Carolina Journal of International Law and Commercial Regulation*, Vol. 8, Issue 2 1982-1983, 155-156.)

[12] „A leírás kellékei a következők:

1. lehetővé kell, hogy tegye azt, miszerint szakértők a találmány tárgyát a leírás alapján minden kiegészítés nélkül előállíthassák.”

[13] Kelemen érvelése szerint „az „előállítás” kritériuma különben is oly rugalmas, ellenőrizhetetlen és annyira függ a szakértő szakértelmétől, hogy azt ily fontos kérdés alapvető momentumául elfogadni nem lehet” lásd bővebben: Kelemen Manó István: A

találmányi szabadalmakról szóló 1895. évi XXXVII. törvénycikk revisiója, (Kiadja az Országos Iparegyesület. Hungária Könyvnyomda nyomása, Budapest, 1905. 55.)

[14] „A felszólalás két példányban és indokolva a Szabadalmi Hivatalnál nyújtandó be és csak a következő állításokra alapítható:

1. hogy a találmány a jelen törvény 1-3. §-ai értelmében nem szabadalmazható;”

[15] „A szabadalom megsemmisítendő és ehhez képest úgy tekintendő, mintha meg sem adatott volna:

1. ha a szabadalom tárgya szabadalmazásra alkalmatlan volt (1-3. §);”

[16] Ladoméri Szmertnik István: A "szabadalmazható új találmány" és a "szakértő", (*Szabadalmi Közlöny* 1938/2. szám, 24.)

[17] MNL K 603 1974. cs. T.4079/1928; 194. cs. C. 3738/1928; 1196. cs. M. 8023/1930; 2195 cs. Z. 1821/1938; 407. cs. F. 4847/1926; 1211. cs. M. 8915/1930; 401. cs. F. 5894/1931; 821. cs. I. 2912/1931; 114. cs. B. 13711/1937.

[18] MNL K 603 687. cs. H. 7638 /1926.

[19] MNL K 603 1697. cs. S. 11910/1926; 209. cs. C. 4656/1937.

[20] Kósa Zsigmond: *A magyar szabadalmi törvény magyarázata: függelékben a Nemzetközi Unióra vonatkozó, -Ausztriával, a Német Birodalommal, Spanyolországgal kötött nemzetközi szerződésekkel és végrehajtási rendeletekkel.* (Budapest. 1911, 52.)

[21] Szokolczai Árpád: *Újdonság a kereskedésről és a szabadalmi jogról.* (Budapest, Franklin Társulat 1898, 13. p): Rosenthal és Appellines: Gyakorlatbavétel alatt a találmány mindenféle alkalmazását és használatát érteni kell. Gareis: Gyakorlatbavétel a találmány hasznos használatbavételét jelenti. Robolszky: A prakrikus értékesítés áll a gyakorlatbavétel középpontjában.

[22] U. o.

[23] Kósa Zsigmond *i. m.* 1911, 52.

[24] MOL K 603 1906. cs. Sch 4228/1926; 1574. cs. R. 6144/1933.

[25] Hoff György: *Szabadalmi jog.* (Az Iparjogvédelmi Egyesület kiadmánya. Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T. Pécssett, 1939, 91.)

[26] MOL K 603 1906. cs. Sch 4228/1926; 1574. cs. R. 6144/1933.

[27] MOL K 603 2191. cs. Z. 1610/1930.

[28] v.ö. Hoff György *i. m.* 1939, 91-93.

[29] Az 1892. év február hó 18-ára meghirdetett Országgyűlés Képviselőházának Irományai XXIII. kötet 741. szám, Pesti-Könyvnyomda Részvénytársaság, Budapest 1894 92.; MNL K 603 359. cs. E. 4725/1937.

[30] Jámbor Gyula: *Az újdonság fogalma a szabadalmi jogban.* (Budapest, 1894, 4.); Török László: *A Találmányi szabadalom*, (Rényi Károly kiadása, Budapest 1913, 71.)

[31] Az 1892. év február hó 18-ára meghirdetett Országgyűlés Képviselőházának Irományai XXIII. kötet 741. szám, Pesti-Könyvnyomda Részvénytársaság, Budapest 1894, 28.

[32] Vásárhelyi László: *Szabadalmi törvény és a chemiai ipar.* (*Szabadalmi Közlöny* 1929/8. szám, 155.); Deutsch Izidor: *A szabadalmi törvényjavaslat.* (Budapest, 1895 *Magyar jogászegyleti értekezések*; 105. 11. köt. 5. füzet, 20.); jámbor gyula *i. m.* 1894, 4. p.; Kelemen Manó István: *A találmányi szabadalmakról szóló 1895. évi XXXVII. törvénycikk revisiója.* (Kiadja az Országos Iparegyesület. Hungária Könyvnyomda nyomása, Budapest, 1905, 36.); Lévy Béla: *A magyar szabadalmi jog rendszere*, (Budapest, 1898, 35.); Török László *i. m.* 1913, 71.

[33] Ebben az esetben a találmányi szint el nem érése az újdonsághiányból fakadt.

[34] MNL K 603 577. cs. G. 6353/1929.

[35] A végrehajtási rendelet 1. §-a értelmében „A megoldást akkor kell nyilvánosságra jutottnak tekinteni, ha az bárki számára hozzáférhetővé vált (pl. nyomtatványi közzététel, vagy nyilvános gyakorlatbavétel révén) „

- [36] Busse, Rudolf: Procedure and Practice in the German Patent Office, (*Journal of the Patent Office Society*, Vol. 38, Issue 10. October 1956, 683.)
- [37] Hallman, Ulrich: New German Patent Examining Procedure, (*Journal of the Patent Office Society*, Vol. 51, Issue 1, January-February 1969, 6.)
- [38] v.ö.: Michaels Peter: British Patents Act of 1977, (*International Lawyer*, Vol. 13, Issue 4, 1979, 667-680.)
- [39] v.ö.: Beier, Friedrich - Karl: European Patent System, (*Vanderbilt Journal of Transnational Law*, Vol. 14, Issue 1 Winter 1981, 8-9.)
- [40] 1995:XXXIII. tv. 2. § (2) bekezdése; A hatályos szabályozás értelmezéséről lásd bővebben: Csécsy György: *A szellemi alkotások joga*, (Novotni Kiadó, Miskolc, 2007, 94.); Lontai Endre – Falidi Gábor – Gyertyánfy Péter –Vékás Gusztáv: *Szellemi alkotások joga*, (Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2008, 196.); Tattay Levente – Pinitz György – Pogácsás Anett: *Szellemi alkotások joga*, (Szent István Társulat, Budapest, 2011, 253-254.)